

Breaking the Waves

Lars von Triers *Breaking the Waves* är precis som titeln förespeglar en vågbrytare. Stilistiskt och formmässigt ihopsnickrad med stor skicklighet efter klassiskt mönster.

Innehållsmässigt rymms dock en hel del upproppiska, rentav kätterska uttryck av ett personligt färgat kärleksevangelium, där den heliga skökan (en västerländsk 70-tals-variant av Maria Magdalena) offerar allt för den stora kärleken, i passionen hon hyser för sin man Jan.

Bess, som hon heter i filmen, gestaltas med stor känslighet och absolut gehör av Emily Watson. Stellan Skarsgård som oljeplattformarbetaren Jan har inte varit bättre sedan Den enfaldige mördaren. Skillnaden är att här är det Bess som är den heliga Dären – och Jan som är mottagaren – dvs du och jag och den övriga mänskligheten. Stellan Skarsgård skänker sin rollfigur den rent fysiska pondus och närvaro, som ger den (i förnuftig bemärkelse) rätt svårsmälta handlingen trovärdighet.

För vem tror idag på den allt uppoffrande Kärleken. På en kärlek som inte förhåver sig och uthärdar allt? Eller är det kanske så att det finns många som mycket gärna skulle vilja tro? Intet öga är nämligen torrt i biosalongen, när de olika filmavsnitten, litterärt indelade i kapitel, rullar på som en atlantdyning med sina visuellt magnifika bilder. Det känslösamma stoffet serveras i små paket, var och ett med sin egen titel och en vinjett av vackra landskapsbilder som manipulerats och kolorerats på det mest oförstållt romantiska vis, som om von Trier släppt in Marcus Larsson eller Caspar David Friedrich i den digitala målarateljén.

Kanske gör denna kapitelindelning att det är lite lättare att hålla en distans till de olika faserna av Kärlekssagan mellan Bess och Jan. Först kommer berättelsen om bröllopet och deras tid som nygifta, fängade med en skakig handkamerakänsla, något som tillför filmen en känsla av intimitet. Sedan berättelsen om när Jan måste tillbaka till sitt arbete på plattformen ute i havet, som rent fysiskt skiljer honom från den överkänsliga Bess. För henne är det nästan som ett

brott mot äktenskapets sakrament, hon uppfattar sig inte längre som en separat varelse och kan följaktligen inte leva utan Jan. Detta ser omvärlden som ett teckan på hennes "sjukdom". Hennes väninna Dodo, försöker få Bess att leva sitt liv som en självständig kvinna, att inte vara så beroende av en man, och modern (som en gång tidigare skickat iväg Bess till psykiatrisk klinik när "konstigheterna" tagit överhand) försöker få Bess att bli "normal" dvs undertrycka sina egna känslor och bli en lika kuvad varelse som hon själv.

Ingen av dem lyckas få Bess på bättre tankar. För trots att Bess fostrats med en rent Calvinistisk stränghet i en kyrka där ingen kvinna får yttra sig i församlingen och till och med kyrkklockor anses som flärd och ett djävulens påfund, så är hennes personliga religiositet djupt innerlig och livsbejakande.

Hennes heliga darskap har hittills räddat henne från utstötthet. Ända tills kärleken till främlingen Jan får henne ut på så djupt vatten att hon inte längre bottnar.

I sin barnsliga tillit ber hon Gud att "omedelbart skicka hem Jan", men förväntar sig inte att bli bönhörd så ögonblickligen och med en så grym konsekvens – Jan anländer hem totalförslamad efter en olycka på plattformen.

Den skuld som Bess därmed tar på sig för olyckan går överstyr, och på det yttre handlingsplanet kan man påstå att Bess går under. På ett inre handlingsplan, det som rör den andliga världen, är saken inte lika tvärsäker. Likt Jesus utför hon en offerhandling, går frivilligt ut på lidandets väg. Likt Jesus utgjuter hon sitt blod och upplåter sin kropp till den ultimata förnedringen och en död i plågor.

Erotiken blir ett sakrament och hennes offer på detta altare blir det nattvardsbröd som skall hjälpa Jan att överleva sina svåra skador, resa sig från sängen och gå.

Där man rent förnuftsmässigt kan argumentera mot Bess handlande, som destruktivt, förnedrande och patologiskt – precis som den unge läkaren gör i filmen, när han försöker få bort

Bess från den självförgörande väg som hon valt att gå – så har man i samma stund missat själva poängen.

Bess offer är ett kärlekens martyrium, ett uppoffrande av det egna livet för någon man älskar mer än sig själv. Det handlar om tro i sin mest innerliga form.

För Tillit och Barnatro är Bess redskap, när hon liksom skönheten i sagan om Skönheten och Odjuret, måste övervinna sin rädsla för det djuriskt erotiska, de allra svartaste djupen av det erotiskt besatta. Det hon söker är den djupaste förnedring hon kan utstå, den vassaste eggen. Som om det motbjudande i handlingen var ett mått på hur mycket hennes kärlek till Jan är värd. Gud älskar inte måttfullhet, han tycks kräva allt eller intet.

Att Bess offer till sist ses som ett mirakel även av Förnuftets förespråkare bekräftas på begravningen när väninnan Dodo till sist upphäver sin förbjudna och kuvade kvinnoröst och säger till de gamla patriarkerna (som dömer Bess till helvetet samtidigt som de sänker kistan i graven), att ingen av dem har rätt att döma henne.

Men vad gör deras fördömanden när graven är tom. Likt Jesus finns hon inte i sin grav, allt de trångsynta kyrkofäderna gör är att uttala en helvetesdom över en kista full med sand.

De troende har nämligen redan avlägsnat kroppen. Jan och de andra oljearbetarna har forslat ut kroppen till oljeriggen och när de låter den fara ned i havet – bokstavligen "Breaking the waves" – ringer Guds egna klockor i himlen. Kärlekens mirakel har övervunnit döden.

ÅSA SJÖSTRÖM

Danmark/Frankrike/Sverige/Nederländerna/Norge/Finland 1996 Manus & regi: Lars von Trier Foto: Robby Müller

159 min **Från** 15 år I rollerna: Emily Watson, Stellan Skarsgård mfl

Distribution: Triangelfilm/Kedjan